

ODRODZENIE I REFORMACJA W POLSCE

tom LIX ■ Polska Akademia Nauk ■ Instytut Historii ■ ISSN 0029-8514

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

ODRODZENIE I REFORMACJA W POLSCE

TOM LIX

Warszawa 2015

<http://rcin.org.pl>

REDAKCJA

Urszula Augustyniak, Danilo Facca, Wojciech Kriegseisen (redaktor), Piotr Wilczek, Tomasz Wiślicz-Iwańczyk (sekretarz redakcji), Marta Wojtkowska-Maksymik (redaktor językowy), Anna Horeczy (asystentka redakcji)

RADA NAUKOWA

Hans-Jürgen Bömelburg (Giessen), Juliusz Domański (Warszawa), Edmund Kizik (Gdańsk), Janusz Małek (Toruń), Adam Manikowski (Warszawa), Jan Miernowski (Madison), Marilyn Migiel (Ithaca), Barbara Milewska-Ważbińska (Warszawa), Piotr Salwa (Rzym), Lech Szczucki (Warszawa), Janusz Tazbir (Warszawa), Wojciech Tygielski (Warszawa)

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
Rynek Starego Miasta 29/31
00-272 Warszawa
tel. (+48 22) 831 02 61, fax (+48 22) 831 36 42
e-mail: orwp@ihpan.edu.pl
<http://oir-ihpan.edu.pl>

Redakcja i korekta

Jolanta Rudzińska (j. pol.), Grażyna Waluga (j. ang.)

Skład i łamanie

Dariusz Górski

Czasopismo recenzowane

(spis recenzentów publikowany jest na stronie internetowej czasopisma)

Wersja elektroniczna jest wersją referencyjną czasopisma

Tomy w formacie pdf znajdują się na stronie internetowej: <http://oir-ihpan.edu.pl>

© Copyright by Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2015

ISSN 0029-8514

Wylączny dystrybutor:

Wydawnictwo Naukowe Semper®

Księgarnia Firmowa:

ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa

tel./fax: (+48 22) 828 49 73

handlowy@semper.pl

<http://sklep.semper.pl>

Spis treści

ARTYKUŁY

<i>Michał Bajer</i> , „Słowa moich ust będą, ale Greków chcenie”. Reprezentacja poselstwa w III akcie <i>Troas</i> Łukasza Górnickiego	5
<i>Paulina Nicko-Stępień</i> , Wulgata Łowańska a Nowy Testament w przekładzie ks. Jakuba Wujka z roku 1593. Studium Mt 16, 13-20	47
<i>Valentina Lepri</i> , <i>Hic liber libenter legitur in Polonia</i> . Mapping the popularity of the <i>Zodiacus vitae</i> in Poland between the sixteenth and seventeenth centuries	67
<i>Dawid Machaj</i> , Zawsze wierny? Sytuacja wyznaniowa w Uniwersytecie Krakowskim w XVI i XVII w.	95
<i>Wojciech Ryczek</i> , Niebezpieczna dziedzina. Bartłomiej Keckermann o historii i historiografii	137

MATERIAŁY

<i>Karol Łopatecki</i> , Twórczość wojskowa Albrechta Hohenzollerna. Uwagi nad trzema manuskryptami przypisanymi w latach 2009-2014 Albrechtowi Hohenzollernowi.	163
<i>Dávid Molnár</i> , Three letters from the early period of Walenty Radecké's activity in Transylvania	189
<i>Ádám Szabó</i> , On the relationship between the Antitrinitarians in Poland and in Nürnberg; a letter addressed to Ernst Soner	203
<i>Maciej Zdanek</i> , Dzieło naukowe i bibliografia prac Leszka Hajdukiewicza	221

POLEMIKI I DYSKUSJE

<i>Kazimierz Bem</i> , O znakach, ścięgnach i ustrojach kościelnych oraz o różnicach prawdziwych i mniemanych – w odpowiedzi Maciejowi Ptaszyńskiemu	249
--	-----

ARTYKUŁY RECENZYJNE

<i>Wojciech Kriegerseisen</i> , Kłopoty z paradygmatem. Uwagi w związku z dwiema pracami na temat katolickiej konfesjonalizacji: Robert Kozyrski, <i>Duchowieństwo, kościoły, religia w dokumentach sejmików województwa ruskiego w epoce konfesjonalizacji Rzeczypospolitej Obojga Narodów 1648-1768</i> , Lublin 2013, Towarzystwo Naukowe KUL; Jerzy Gorzelik, <i>Rezydencja</i> –	
---	--

RECENZJE I OMÓWIENIA

Olaf Kwapis, <i>Do Rzymu! Sztuka i wielkie jubileusze (1300-1575)</i> (Anna Horeczy)	275
Stanisław Bylina, <i>Rewolucja husycka</i> , t. 1: <i>Przedświt i pierwsze lata</i> ; t. 2: <i>Czas chwały i czas zmierzchu</i> (Paweł Kras)	280
<i>Polish Culture in the Renaissance. Studies in the Arts, Humanism and Political Thought</i> (Luigi Marinelli)	288
Estera Lasocińska, <i>Epikurejska idea szczęścia w literaturze polskiej renesansu i baroku. Od Kallimacha do Potockiego</i> (Maria Chodyko)	299
<i>Lutheran Churches in Early Modern Europe</i> (Kazimierz Bem)	303
Linda Porter, <i>Crown of Thistles. The Fatal Inheritance of Mary Queen of Scots</i> (Mariusz Misztal)	307
Mirosław Lenart, <i>Patavium, Pawa, Padwa. Tło kulturowe pobytu Jana Kochanowskiego na terytorium Republiki Weneckiej</i> (Radosław Rusnak)	315
„Reformation & Renaissance Review”, XVII, 2015, No. 1, special issue: <i>The Brest Bible (1563). History, Language, Culture, Theology</i> (Michał Choptiany)	320
Urszula Augustyniak, <i>Państwo świeckie czy księżę? Spór o rolę duchowieństwa katolickiego w Rzeczypospolitej w czasach Zygmunta III Wazy. Wybór tekstów</i> (Janusz Tazbir)	327
Siro Ferrone, <i>La Commedia dell'arte. Attrici e attori italiani in Europa (XVI-XVIII secolo)</i> (Jolanta Dygul)	330
„Rinascimento”, Seconda Serie, LIII, 2013 (<i>sed</i> 2014) (Danilo Facca) . . .	335

KRONIKA

XXVII Convegno internazionale <i>Viaggio e comunicazione nel Rinascimento</i> (Chianciano Terme – Pienza, 16-18 lipca 2015 r.) (<i>Jean-Louis Charlet</i>)	339
“Renaissance in the Borderlands. Cultures of Humanism in the Polish and Ottoman Empires” University of Warsaw, Poland, December 10-11, 2014 (<i>Michał Polczyński</i>)	343
Spotkanie grupy badawczej „Confessio im Konflikt. Religiöse Selbst- und Fremdwahrnehmung im 17. Jahrhundert” (Rzym, 25-28 sierpnia 2015 r.) (<i>Maciej Ptasiński</i>)	347

**Zasady przygotowywania tekstów do rocznika
„Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, wydawanego przez
Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN**

I. Uwagi ogólne.

1. Redakcja przyjmuje teksty **w wersji elektronicznej** w następujących formatach: **doc, docx, rtf**.
2. **Teksty artykułów nie powinny w zasadzie przekraczać objętości 30 stron znormalizowanych (55 tys. znaków, licząc ze spacjami i przypisami), a teksty recenzji – 10 stron (18 tys. znaków, licząc ze spacjami i przypisami)**. Redakcja zastrzega sobie możliwość skracania tekstów.
3. **Teksty artykułów – struktura wewnętrzna:**
 - a) imię i nazwisko autora;
 - b) afiliacja – w formie wymaganej przez instytucję zatrudniającą, jeśli autor nie pracuje w jednostce naukowej, podajemy miejscowość;
 - c) tytuł artykułu;
 - d) zarys treści w języku polskim i angielskim (objętość 400–700 znaków) – krótkie omówienie treści artykułu;
 - e) słowa kluczowe w języku polskim i angielskim – 5–7 słów lub wyrażeń;
 - f) treść artykułu;
 - g) bibliografia – wykaz przywoływanych w przypisach publikacji;
 - h) tytuł w języku angielskim;
 - i) streszczenie w języku polskim i angielskim (objętość 1000–1800 znaków) – krótka prezentacja treści artykułu, zawierająca rezultaty analizy, wnioski oraz omówienie metodologii;
 - j) krótka nota o autorze w języku polskim (angielski opcjonalnie) – 300–500 znaków (wskazać trzeba miejsce pracy i adres e-mailowy, ewentualnie zainteresowania badawcze autora).

UWAGA: Zarys treści, słowa kluczowe i streszczenie mogą być przetłumaczone w wydawnictwie podczas przygotowywania tomu do publikacji, materiały przesłane przez autora muszą jednak zawierać wszystkie elementy w języku artykułu.

4. Recenzje: nad tekstem zamieszczamy nagłówek: imię (rozwięte) i nazwisko autora recenzowanej pracy, pełny tytuł według strony tytułowej (gdy recenzja dotyczy pracy zbiorowej lub edycji źródłowej po tytule podajemy pełne imiona i nazwiska redaktorów lub wydawców; jeśli praca jest wielotomowa – liczbę tomów lub części cyframi arabskimi, np. t. 1–2), miejsce i rok wydania, nazwę wydawnictwa, liczbę stron, ewentualnie nazwę serii wydawniczej. W nagłówkach stosujemy skróty w języku recenzowanej pracy, np. ed., bearb., hrsg. itp. Imię i nazwisko autora recenzji, afiliację lub miasto, w którym pracuje, umieszczamy pod tekstem recenzji.

5. Teksty nie powinny być formatowane, np. przez użycie odmiennych rodzajów czcionek, czcionki rozstrzelonej (zamiast rozstrzeżeń należy stosować pogrubienia). Kursywa może być stosowana w opisach bibliograficznych oraz łacińskich wtrętach. Zaznaczenia wymagają jedynie kolejne akapity.
6. Teksty przeznaczone do bieżącego tomu (rocznika) należy nadesłać do **31 maja danego roku**. Materiałów niezamówionych redakcja nie zwraca. Teksty przygotowane przez autorów w sposób rażąco niezgodny z instrukcją będą im odsyłane do ponownego opracowania.

II. Zapis tytułów dzieł i dokumentów oraz cytatów.

1. Tytuły dzieł i dokumentów:

- a) w przypadku rękopisów oryginalne tytuły lub incipity dokumentów, referatów itp. podajemy w cudzysłowie, tytuły nadane przez autora tekstu – bez cudzysłowu, np. Laudum sejmiku, Memoriał itp.;
- b) przywołując stare druki lub rękopisy, w przypisie należy podać miejsce przechowywania egzemplarza starodruku lub rękopisu, który wykorzystano oraz sygnaturę, np. BUW, nr sygn.; Wiedeń, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Polen I 13, fasc. 9, k. 19–20ver.
- c) w przypadku druków tytuły dzieł i dokumentów zapisujemy kursywą, tytuły rozdziałów i fragmentów dzieł (dokumentów) w cudzysłowie, a tytuły domyślne lub utarte określenia tytułowe dużą literą bez wyróżnień, np. 95 Tez Marcina Lutera, Konfederacja warszawska, Konstytucja 3 maja.

2. Cytaty:

- a) wszystkie cytaty powinny być zaznaczone cudzysłowem;
- b) źródła cytowane w tekście podaje się w języku oryginału; w przypisach zaś, w miarę potrzeby, umieszczamy przekład;
- c) cytaty źródłowe z rękopisów modernizujemy zgodnie z odpowiednią instrukcją wydawniczą;
- d) cytaty ze starodruków podajemy w zapisie oryginalnym;
- e) w wypadku słowiańskich alfabetów cyrylickich cytaty i opisy bibliograficzne podajemy w alfabecie oryginalnym;
- f) cytowanych fragmentów źródłowych nie poprzedzamy i nie kończymy wielokropkiem;
- g) opuszczenia w cytowanym tekście sygnalizujemy dwiema pauzami w nawiasach prostokątnych: [– –].

III. Pisownia imion, nazwisk i innych wyrażen określających osoby.

1. Stosujemy oryginalną pisownię imion i nazwisk obcych lub pisownię przyjętą obecnie w polskiej tradycji naukowej, np. Szekspir, Waszyngton.
2. Imiona osób po raz pierwszy wzmiankowanych podajemy w pełnym brzmieniu, następnie inicjały imion i nazwisko lub – zwłaszcza w odniesieniu do postaci znanych albo często wymienianych w tekście – tylko nazwisko, np. Kościuszko, Mickiewicz.

3. Osoby wymieniane w recenzjach występują bez stopni oraz tytułów naukowych i zawodowych. Słowo „Autor” piszemy wielką literą, o ile odnosi się do autora recenzowanej pracy.

IV. Zapis skrótów, dat i innych określeń czasu oraz liczebników.

1. W tekstach stosujemy ogólnie przyjęte skróty słownikowe: itd., m.in., etc., sygn., ver. (verso), rec. (recto) i inne.
2. Zapis dat w tekście:
 - a) miesiąc słownie, np. 5 marca 1610 r.;
 - b) przy różnych stylach (kalendarzach): 10/20 maja 1589 r., ale 24 XII 1602/3 I 1603 r.;
 - c) okresy od do: np. 1–10 maja 1700 r., 1 maja–10 czerwca 1621 r. (stosujemy półpauzę bez spacji);
 - d) w datach wtrąconych w nawiasie miesiąc podaje się cyfrą rzymską i nie stosuje się skrótu r. na końcu (1 V 1576).
3. Zapis dat w przypisach:
 - a) miesiąc liczbą rzymską, np. 5 III 1600 r.;
 - b) w przypadku braku daty dziennej miesiąc zawsze słownie, np. w marcu 1525 r.
4. Pisownia określeń „wiek”, „rok”:
 - a) przed – rozwinięte, np. w wieku XVI, w roku 1569;
 - b) po – skrócone, np. w XVI w., w 1621 r.
5. W określeniach typu „w drugiej połowie”, „lata osiemdziesiąte” nie używamy cyfr.

V. Zapisy bibliograficzne.

1. Przypisy należy numerować w ciągu i umieszczać na dole strony. W przypadku zbiegnięcia się w tekście odsyłacza do przypisu z przecinkiem, średnikiem lub kropką kończącą zdanie odsyłacz umieszczamy przed tymi znakami (z wyjątkiem skrótów, np.: w. lub r.).
2. W przypisach stosuje się skróty łacińskie pisane antykwą: ibidem, idem, eadem, iidem, eadem, op. cit., loc. cit.
3. Opis bibliograficzny od poprzedzającego go cytatu bądź wywodu oddziela się przecinkiem.
4. Miejsce wydania podaje się w języku oryginału. W przypadku występowania wielu miejsc wydania należy podać pierwsze trzy miejsca wydania lub tylko pierwsze z dopiskiem „et al.”.
5. Zapis bibliograficzny publikacji książkowych: inicjał imienia i nazwisko autora, *Tytuł*, ewentualnie wydanie, miejsce i rok wydania, s.; np.: E. H. Kantorowicz, *Dwa ciała króla. Studium ze średniowiecznej teologii politycznej*, tł. M. Michalski, A. Krawiec, red. nauk. J. Strzelczyk, Warszawa 2007, s. 49.
6. Zapis artykułu w pracy zbiorowej: inicjał imienia i nazwisko autora, *Tytuł*, w: *Tytuł pracy zbiorowej*, red. inicjał imienia i nazwisko redaktora/ów,

ewentualnie tom (cyframi arabskimi), miejsce i rok wydania, s.; np.: K. Górski, *Problematyka religijności w epoce potrydenckiej*, w: idem, *Studia i materiały z dziejów duchowości*, Warszawa 1980, s. 241.

7. Zapis artykułu w czasopiśmie oraz w wydawnictwie ciągłym o charakterze wydawnictwa zbiorowego: inicjał imienia i nazwisko autora, *Tytuł*, „Tytuł Czasopisma” (lub skrót tytułu, bez cudzysłowu), tom (ew. rocznik) cyframi arabskimi, rok wydania, numer lub zeszyt cyframi arabskimi, s.; np.: A. Kalinowska, *Misja Andrzeja Reya w Anglii w 1637 roku*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, 51, 2007, s. 7–20; J. Staszewski, *Elekcja 1697 roku*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici”, Nauki Humanistyczno-Społeczne, z. 259, Historia, 28, 1993, s. 73–92. Wszystkie elementy tytułów czasopism poza spójnikami zapisujemy wielkimi literami.
8. Serie wydawnicze zaznaczamy po miejscu i roku wydania w nawiasie okrągłym, np.: J. Tyszkiewicz, *Średniowieczne granice wytyczone wzdłuż rzek w Europie Środkowej*, w: *Z dziejów średniowiecznej Europy Środkowo-Wschodniej*, red. J. Tyszkiewicz, Warszawa 2007 (Fasciculi Historici Novi, t. 6), s. 145–152.
9. Biogramy w *Polskim słowniku biograficznym* traktujemy jak artykuły w wydawnictwie ciągłym.
10. Stosujemy określenia skrótowe w języku publikacji: wyd., oprac., tł., red. dla książek wydanych w języku polskim i analogicznie: ed., vol., hrsg, bearb., Bd. etc.
11. Po incipitach prac wielokrotnie cytowanych nie umieszczamy wielokropka.
12. Zapis starodruków powinien zawierać informacje o miejscu przechowywania (oraz nr sygn.) egzemplarza, z którego korzystano w artykule.
13. Tytuły archiwaliów i rękopisów modernizujemy tak jak cytaty. Opisy bibliograficzne i cytaty ze starodruków nie są modernizowane; dopuszcza się stosowanie skrótów szczególnie obszernych tytułów.

Wykaz skrótów

AGAD	– Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
AN	– Archiwum Narodowe
AP	– Archiwum Państwowe
BCz	– Biblioteka Muzeum Narodowego im. Czartoryskich w Krakowie
BG	– Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku
BJ	– Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK	– Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku
BN	– Biblioteka Narodowa w Warszawie
BO	– Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BPAU–PANKr	– Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BR	– Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu
BUW	– Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
k.	– karta
mps	– maszynopis
OiRwP	– „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
oprac.	– opracował
PSB	– <i>Polski słownik biograficzny</i>
rec.	– recto
rkps	– rękopis
SGKP	– <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i>
sygn.	– sygnatura
Urzednicy, Korona	– <i>Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy</i>
Urzednicy, Litwa	– <i>Urzednicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy</i>
VC	– <i>Volumina Constitutionum</i> (cyt. wg wzoru: VC 1/1)
ver.	– verso
VL	– <i>Volumina Legum</i> (cyt. wg wzoru: VL 1, s. 234)
wyd.	– wydanie, wydał